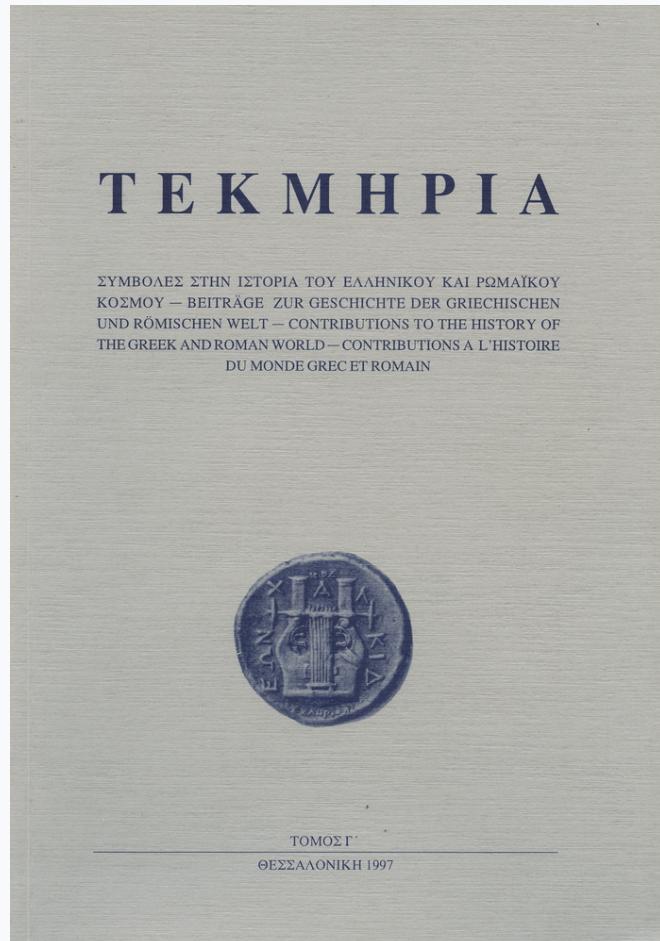


Tekmeria

Vol 3 (1997)



Άφιέρωση στὸν Ποσειδώνα ἀπὸ Θράκα στὴν
Ἀνατολικὴ Μακεδονία

X.P. ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

doi: [10.12681/tekmeria.124](https://doi.org/10.12681/tekmeria.124)

To cite this article:

ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ Χ. (1997). Άφιέρωση στὸν Ποσειδώνα ἀπὸ Θράκα στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία. *Tekmeria*, 3, 152–164.
<https://doi.org/10.12681/tekmeria.124>

X. ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

ΑΦΙΕΡΩΣΗ ΣΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ ΑΠΟ ΘΡΑΚΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

‘Ο φιλόλογος και συγγραφέας άπό τὴν Δράμα Γ. Χατζόπουλος ἐντόπισε στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τῆς Δράμας ἔνα ἐνεπίγραφο ἀναθηματικό ἀνάγλυφο στὸν Ποσειδώνα και τὸ παραχώρησε γιὰ δημοσίευση στὸ περιοδικὸ ‘Τεκμήριο’.¹ Χάρις στὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κ. Χατζόπουλου ἐπανέρχεται στὴν δημοσιότητα Ἑννα παλαιὸ εὑρῆμα, τὸ ὅποιο περιέπεσε στὴν λήθη, μολονότι εἶναι ἀρχετὰ σημαντικὸ. Ἀφενός ἡ ἐπιγραφὴ διασώζει μία ἄγνωστη ἕως τώρα κώμη, ἡ ὅποια ἀνήκε κατὰ πᾶσα πιθανότητα στὴν χώρα τῆς ορωμαϊκῆς ἀποικίας τῶν Φιλίππων. Ἀφετέρου ἡ ἀνάθεση στὸν θεὸ Ποσειδῶνα και ὁ τρόπος αὐτοπροσδιορισμοῦ τοῦ ἀναθέτη δείχνουν ὅτι ὁ μὴ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς ἐνδοχώρας τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας εἶχε ἀφομοιώσει τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό.

Ἡ προέλευση τοῦ ἀναγλύφου δὲν εἶναι γνωστὴ. Εἶναι ἔνα τυχαῖο εὔρημα ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Δράμας,² τὸ ὅποιο ἀρχικὰ φυλασσόταν στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης και τώρα βρίσκεται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Δράμας μὲ ἀριθμὸ καταλόγου Λ 186.

‘Ο Γ. Π. Οἰκονόμου παρουσίασε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἀνάγλυφο αὐτὸ μαζὶ μὲ ἄλλα εὑρήματα ἀπὸ τὴν σὐλλογὴ τῆς Θεσσαλονίκης στὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο τοῦ ἔτους 1917 ὡς ἀκολούθως: Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον εἰς Ποσειδῶνα ἐκ Δράμας. Παρίσταται ὁ θεὸς πατῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πλησίον πρόφρας πλοίου, στηριζόμενος διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τριαίνης, κρατῶν δὲ ἐν δεξιᾷ δελφῖνα. Κάτωθεν ἐπιγραφὴ Κυρίω Ποσειδῶνι καλπ (0.41 χ 0.26 χ 0.04 - Ἀριθμὸς εὗρ. 209).³

1. Γιὰ τὴν παραχώρηση τῆς ἐπιγραφῆς (μὲ τὶς σχετικὲς σημειώσεις τοῦ) εὐχαριστεῖ τὸν κ. Γ. Χατζόπουλο ἀπὸ τὴν θέση αὐτὴ και ἡ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ (I. T.).

2. Βλ. γιὰ τὰ ἀρχαῖα εὑρήματα ἀπὸ τὴν πόλη και τὴν περιοχὴ τῆς Δράμας Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, ‘Ο ἀρχαῖος οἰκισμὸς τῆς Δράμας και τὸ ἴερὸ τοῦ Διονύσου, στὸ: ‘Η Δράμα και ἡ περιοχὴ τῆς. Ιστορία και πολιτισμὸς. Πρακτικὰ ἐπιστημονικῆς συνάντησης, Δράμα 1992, 67 κέ.

3. Γ. Π. Οἰκονόμου, ΑΔ2, 1917, Παρ. 11. Ἡ παράσταση γυμνοῦ Ποσειδῶνα μὲ δελφῖνι και τριάντα ήταν διαδεδομένη κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα και ἐμφανίζεται μὲ ἀξιοσημείω-

Η ἐπιγραφή (εἰν. 1) στὴν πλήρη μορφή της ἔχει ώς ἔξης (ὕψος γραμμάτων 1-1,3 ἑκ., διάστιχα 0,1-0,3 ἑκ.):

Κυρίω Ποσιδῶνι Μεστυπαίβης
Αὐλούντενεος Σκιαζερηνὸς εὐ-
χὴν ἀνέθηκεν

Ἄπο τὸν χαρακτῆρα τῆς γραφῆς καὶ ἀπὸ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἡ ἀνάθεση αὐτὴ χρονολογεῖται στοὺς Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Μὲ βάση τὰ ἐπιμέρους χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα εἶναι δυνατή μία κατὰ προσέγγιση χρονολόγηση. Πρῶτον ἐμφανίζονται μόνον δύο συμπλέγματα γραμμάτων στὸν τρίτο στίχῳ (H+N, H+K). Δεύτερον συνυπάρχουν δύο ὁμάδες χαρακτηριστικῶν γραμμάτων. Ἡ μία ὁμάδα περιλαμβάνει τὰ στρογγυλὰ γράμματα Ε, Ζ καὶ Ω. Ἡ δεύτερη ὁμάδα περιλαμβάνει τὸ ἴσοσκελές Π, τὸ Α καὶ τὸ Θ μὲ τὴν ὄριζόντια μεσαία γραμμὴ. Οἱ μικρὸς ἀριθμὸς συμπλεγμάτων καὶ ἡ συνύπαρξη τῶν δύο αὐτῶν ὁμάδων χαρακτηριστικῶν γραμμάτων καθιστοῦν πιθανὴ τὴν χρονολόγηση τῆς ἐπιγραφῆς στὸν 1./2. αἱ. μ.Χ. Ἡ γραφὴ τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς στὸν Ποσειδώνα ἀπὸ τὴν Δράμα παρουσιάζει ὁμοιότητα μὲ τὴν γραφὴ ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴν Δυτικὴ, Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονία τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 1. αἱ. μ.Χ. ἕως τὸ πρώτο ἥμισυ τοῦ 2. αἱ. μ.Χ., παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἐν γένει ἡ ἔξη ἡ τῆς γραφῆς στὶς περιοχὲς αὐτές παρουσιάζει τοπικές ἰδιομορφίες.

Ἡ ἀνάγνωση τοῦ κειμένου καὶ ἴδιαίτερα τοῦ δεύτερου στίχου, γιὰ τὸν ὅποιο θὰ γίνει λόγος παρακάτω, στηρίζεται κατ’ ἀρχὴν στὴν ἀναγνώριση τοῦ τυπικοῦ τῆς ἀφιέρωσης. Τὸ τυπικό εἶναι αὐτὸ τῆς ἀπλῆς ἀφιέρωσης: ὅνομα θεότητας σὲ δοτικὴ + ὄνομα ἀναθέτη + εὐχὴν ἀνέθηκεν. Οἱ ἀπλὲς ἀφιέρωσεις ἀφοροῦσαν ἄμεσα τοὺς ἀναθέτες, διότι γίνονταν ἀπὸ τοὺς ἴδιους γιὰ τὸ δικό τους καλὸ. Οἱ ἀφιέρωσεις τοῦ τύπου "ὑπὲρ" γίνονταν ἀπὸ ἀναθέτες γιὰ τὸ καλὸ τρίτων (προσώπων ἢ πραγμάτων) καὶ ἔχουν τὸ ἀκόλουθο τυπικὸ: ὄνομα ἀναθέτη + ὑπέρ μὲ γενικὴ + ὄνομα θεότητας σὲ δοτικὴ + εὐχὴν.⁴ Αὐτοὶ εἶναι οἱ δύο κύριοι τύποι ἀφιέρωσεων. Καὶ οἱ δύο τύποι περιέχουν μία δοτικὴ πτώση, μὲ τὴν δημιουργίαν της συχνότητας κατὰ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους.

τη συχνότητα κατὰ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Βλ. γιὰ τὴν διάδοση τῆς λατρείας τοῦ Ποσειδώνα καὶ γιὰ τὸ θέμα τοῦ ἀναγλύφου E. Wüst, Poseidon, *REXXII* 1 (1953) 510 κέ.

4. Ὁπως π.χ. στὴν ἀφιέρωση *SEGXXXIV* 1293 (περιοχὴ Διορυλαίου Φρυγίας), στ. 2-

ρεται τὸ ὄνομα τῆς θεότητας. Σὲ καμία περίπτωση δὲν περιέχουν δοτική πτώση, μὲ τὴν ὅποια ἐκφέρεται τὸ τρίτο πρόσωπο γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ὅποιου ὁ ἀναθέτης κάνει τὴν ἀφιέρωση. Οἱ περιπτώσεις στὶς ὅποιες τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ ἐκφέρεται σὲ αἴτιατικὴ, εἶναι διαφορετικές.⁵ Κατὰ συνέπεια τὸ κύριο μέρος τῆς ἀφιέρωσης στὸν Ποσειδῶνα ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ στὸν θεό καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτη. Ή διαπίστωση αὐτὴ ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἔξεταση τοῦ ὄνόματος τοῦ ἀναθέτη.

Ο θεός προσφωνεῖται ως "Κύριος Ποσειδῶν".⁶ Η ἐπίκληση "Κύριος" χρησιμοποιεῖται συχνά γιὰ διάφορες ἑλληνικὲς θεότητες κατὰ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Τὸ ἐπίθετο αὐτὸ, ἂν καὶ διάχυτο, εἶναι χαρακτηριστικὸς περιοχῶν, στὶς ὅποιες εἰχει εἰσχωρήσει ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. Μαρτυρεῖται σὲ πολλὲς ἀφιέρωσεις ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Θράκης βορείων τῆς Ροδόπης, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀφιέρωσεις ἀπὸ ἄλλες περιοχές, ὥπως π.χ. ἀπὸ τὴν Συρία καὶ τὴν Αἴγυπτο.⁷ Ἀπὸ τὴν Θράκη βορείων τῆς Ροδόπης ἡ ἐπίκληση "Κύριος" συνοδεύει τὶς θεότητες Ἀπόλλωνα, Ἄρη, Ἀρτεμῆ, Αφροδίτη, Δία, Διόνυσο, Ἐρμῆ, Ἡρα, Ἡρακλῆ, τὶς Νύμφες,⁸ ἀλλὰ κυρίως τὸν θεράποντα θεό Ἀσκληπιό.⁹ Στὴν συντομ-

9: Νέστωρ Λινσκιάζου ίπέρ τέκνων καὶ τῶν ἰδίων πάντων Μητρὶ | ἀπὸ σπηλέου εύχην.

5. Ὁπως π.χ. ἡ ἀφιέρωση *SEG XXXII* 475 (Αεβάδεια), στ. 9-12: τὸν θεόν Διόνυσον τῷ κοινῷ τῶν λατόμων. Στὶν περίπτωση αὐτὴ ἀνατίθεται ἄγαλμα τοῦ Διονύσου γιὰ τὸ καλὸ τοῦ κοινοῦ τῶν λατόμων, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ ἀναγράφεται σὲ αἴτιατικὴ. Βλ. ὅμως τὴν ἀνάθεση *IGSK Bd.* 9: *Nikaia. Teil I*, hrsg. von S. Şahin, Bonn 1979, ἀρ. 34, στ. 2-3: Διὶ Λιδαίῳ τὸν Δία καὶ τὴν Ἡραν | καὶ τὴν Ἀθηνᾶν.

6. Βλ. γιὰ τὴν γραφὴ Ποσειδῶν E. Wüst, *REXXXII* 1, 449.

7. Παραδείγματος χάριν: *SEG XXXVIII* 1562 (Ἡλιόπολις Συρίας): Ἐρμῆ Κυρίω. *SEG XXXVIII* 1652 (Γέρασα Κοιλῆς Συρίας): "τῇ Κυρίᾳ Οὐρανίᾳ Ἀρτέμιδι. Ἐπίστης ἀπὸ τὰ Γέρασα προέρχεται ἡ χαρακτηριστικὴ ἀφιέρωση "τῇ Κυρίᾳ Πατρίδι" (*SEG XXXVIII* 1654). *SEGXXIX* 1637: Κύριος Νειλάμψων (Αἴγυπτος).

8. Παραδείγματος χάριν: Ἀπόλλων: *IGBulg III* 1, 1113 (περιοχὴ Φιλιπποπόλεως). *SEG XXX* 664 (Αἴγυπτος Τραϊανὴ). *IGBulg III* 2, 1809 (περιοχὴ Ἀδριανούπολεως). Ἄρης: *SEG XXXVII* 610. Ἀρτεμις: *IGBulg IV* 2113 (περιοχὴ Παυταλίας). Διόνυσος: *IGBulg IV* 2026 (περιοχὴ Σερδικῆς). Ζεὺς: *IGBulg IV* 2043 (περιοχὴ Σερδικῆς). Ἡρα: *IGBulg IV* 2044 (περιοχὴ Σερδικῆς). Ἡρακλῆς: *IGBulg III* 2, 1829 (περιοχὴ Ἀδριανούπολεως). *IGBulg IV* 2069 (Παυταλία). Νύμφες: *IGBulg IV* 2148 (περιοχὴ Παυταλίας). *IGBulg IV* 2230 (περιοχὴ Παυταλίας): Κυρίοις Διού. Ἡρα, Ἐρμῆ, Ἡρακλῆ, Διονύσω, Ἀφροδεῖτη.

9. Παραδείγματος χάριν: *SEG XXX* 716-720, 722-723, 725, 732, 736-737, 742-744, 752, 761, 775, κ.ἄ. (Κυρίω Ἀσκληπιῷ: "Ολες αὐτές οἱ ἀφιέρωσεις προέρχονται ἀπὸ ἕνα ίερὸ τοῦ ἡρωικοῦ ιπέρεως στὴν Σερδικὴν"). *IGBulg III* 1, 935 (Φιλιπποπόλις): Κυρίω Ἀσκληπιῷ καὶ Υγείᾳ. *IGBulg IV* 2059 (Παυταλία Ἀσκληπιός καὶ Υγείᾳ).

πτική τους πλειοψηφία οι ἀναθέτες αὐτῶν τῶν ἀφιερώσεων στὶς ἐλληνικές θεότητες, οἱ ὄποιες συνοδεύονται ἀπὸ τὴν ἐπίκληση "Κύριος", εἶναι Θράκες. Εἰναι χαρακτηριστικὸς ὅτι ἡ ἐπίκληση "Κύριος" δὲν ἔμφανίζεται συχνά κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Θράκης, οἱ ὄποιες κατέχονταν ἀπὸ τὶς ἐκεῖ εὑρισκόμενες ἐλληνικές πόλεις. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Δράμας (Νευροκόπι) προέρχεται μία ἀφιερώση στὸν Πλούτωνα.¹⁰

"Οσον ἀφορᾶ στὴν λατρεία τοῦ Ποσειδώνα καὶ στὴν ἐπίκληση "Κύριος Ποσειδῶν" παρατηρεῖται τὸ ἔξῆς ἀξιοσημείωτο. Ἀφενὸς ἡταν ἀσυνήθης ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδώνα στὴν Θράκη βιορέιως τῆς Ροδόπης, μὲ ἔξαιρεση φυσικὰ τὶς ἐλληνικές πόλεις τοῦ δυτικοῦ Εὔξείνου Πόντου.¹¹ Τὸ φαινόμενο αὐτὸν εἶναι εὐεξήγητο, διότι οἱ Θράκες δὲν εἶχαν σχέση μὲ τὴν θάλασσα ἐκ παραδόσεως. Ἀφετέρου η ἐπίκληση "Κύριος" γιὰ τὸν Ποσειδώνα εἶναι ἔξαιρετικὰ σπάνια. Δὲν γνωρίζω ἄλλες περιπτώσεις. Ἔξ αὐτοῦ συνάγεται ὅτι ὁ ἀναθέτης τῆς ἀφέρωσης αὐτῆς στὸν Ποσειδώνα, ὁ ὄποιος, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, φέρει ἐπιχώρια ὄντοτα, προερχόταν μὲν ἀπὸ τὸν μὴ ἐλληνικὸν πληθυνμὸν τῆς ἐνδοχώρας τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ εἶχε υἱοθετήσει τὸν ἐλληνικὸν τρόπο ζωῆς.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτη εἶναι Μεστυπαίβης, τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του Αὐλού-Ζενις. Καὶ τὰ δύο ὄντοτα εἶναι ἐπιχώρια. Καὶ τὰ δύο συνθετικὰ τοῦ ὄντοτος Μεστυπαίβης, δηλαδὴ Μέστος καὶ Παίβης, μαρτυροῦνται συχνά. Τὸ ὄνομα Μέστος η μὲ παραλλαγές στὴν μορφὴ τοῦ ἦ σύνθετο μαρτυρεῖται στὴν περιοχὴ μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου καὶ εἰδικότερα στὴν χώρα τῶν Φιλίππων,¹² στὴν Θάσο,¹³ στὴν Στύβεροα.¹⁴ Περισσότερο ὁ τύπος τοῦ ὄντοτος Μέστος θυμίζει τὴν παραγωγὴ τοῦ ὄντοτος ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Νέστου. Τὸ ὄνομα αὐτὸν μὲ τὴν μορφὴ Νέστις μαρτυρεῖται στὴν Θάσο καὶ στὰ Ἀβδηρα,¹⁵ στὴν Θάσο μαρτυρεῖται ἐπίσης ὡς σύνθετο, καὶ μὲ τὴν μορφὴ Νέστος μαρτυρεῖται στὴν Νά-

10. *SEG XXX* 589 (= *IGBulg* IV 2343): Κυρίῳ Πλούτωνι.

11. Βλ. π.χ. *IGBulg* I 67 ('Οδησσός).

12. P. Collart, *Philippes. Ville de Macédoine* (École Française d' Athènes, Fasc. V), Paris 1937, 298 (Μέστος, Μέστα). *SEG XXX* 590, 594, 599, 609, 610, *XXXVIII* 668 (Μέστος).

13. P. M. Fraser/E. Matthews (Ed.), *A Lexicon of Greek Personal Names*, Vol. I: The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica, Oxford 1987, λ. Μέστις, Μέστος, Μεστούίζελμος.

14. *SEG XXXVIII* 679, στ. 63, 680, στ. 56/57 (Μέστυς).

15. Βλ. L. Robert, *Les inscriptions de Thessalonique*, *RPh* 48, 1974, 206 καὶ σημ. 165 (= *Opera Minora Selecta* V, Amsterdam 1989, 293).

ξο¹⁶ καὶ στὴν Ἀθήνα.¹⁷ Τὸ δὲ οὐνοματοπειαῖς στὴν μορφὴ του ἦ σύνθετο μαρτυρεῖται ἐπίσης στὴν περιοχὴ μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου καὶ εἰδικότερα στὴν χώρα τῶν Φιλίππων.¹⁸ Τὸ σύνθετο οὐνοματοπειαῖς δὲν μαρτυρεῖται τόσο συχνά.¹⁹ Πολὺ συχνὰ παραδίδεται τὸ οὐνοματοπειαῖς Αὐλούχενις. Μαρτυρεῖται σὲ ἐπιγραφές ἀπὸ τὰ παράλια τοῦ βιορέιου Εὔξείνου Πόντου, ἀπὸ τὸν δυτικὸν Εὔξείνον Πόντο καὶ γενικά ἀπὸ τὴν Θράκην βορείως τῆς Ροδόπης.²⁰ Τὰ ονόματα Μεστυπαίβης καὶ Αὐλούχενις κατατάσσονται στὰ θρακικὰ ονόματα.

Ἡ λέξη Σκιαζερηνὸς, ἡ ὁποία μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ, εἶναι τὸ ἐθνικὸ οὐνοματοπειαῖς ἀναθέτη, δηλῶνει δηλαδὴ τὸν τόπο προέλευσής του, διότι ἀκολουθεῖ τρίτο στὴν σειρὰ μετὰ τὸ οὐνοματοπειαῖς τὸ πατρώνυμο. Ἡ λέξη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δηλώνει κάτι ἄλλο. Τὸ οὐνοματοπειαῖς τὸ πατρώνυμο καὶ τὸ ἐθνικὸ οὐνοματοπειαῖς τὴν ταυτότητα ἐνὸς προσώπου. Ἡ δήλωση τῆς ταυτότητας τοῦ προσώπου μὲ βάση τὸ οὐνοματοπειαῖς τὸ πατρώνυμο καὶ τὸ ἐθνικὸν ἥταν ἐλληνικὴ συνήθεια. Ἐπομένως καὶ ὁ τρόπος αὐτοπροσδιορισμοῦ τοῦ ἀναθέτη ἀποκαλύπτει ὅτι αὐτὸς ζοῦσε σὲ ἐλληνικὸ περιβάλλον καὶ εἶχε ἐλληνικές συνήθειες. Μάλιστα ἡ συνήθεια τῆς αὐτοπροσδιορισμοῦ μὲ τὰ τρία ονόματα εἶχε εἰσχωρήσει στὴν ἐνδοχώρα τῆς Θράκης μὲ φορεῖς τίς ἴδρυθεῖσες ἐκεῖ ἐλληνικές πόλεις καὶ τὴν ἀκολουθούσαν ἐνίστε καὶ οἱ Θράκες.²¹

Τὸ πρῶτο συνθετικὸ, Σκια-, εἶναι ἐλληνικὴ λέξη. Ἡ λέξη "σκιά" σημαίνει με-

16. Greek Personal Names I, λ. Νέστις, Νεστογένης, Νεστοκλῆς, Νεστοκράτης, Νεστόπυρις (Θάσος), Νέστος (Νάξος).

17. M. J. Osborne/S. G. Byrne, *A Lexicon of Greek Personal Names*, Vol. II: Attica, Oxford 1994, λ. Νέστος. Τὸ πρόσωπο αὐτὸν ἀναφέρεται μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας στὴν ἐπιγραφὴ *IG* II² 2332, στ. 106-109. Ο πατέρας ονομάζεται Σόφων Ἀναγυράσιος, ἡ μητέρα Νικόπολις καὶ τὰ παιδιά Δημοσφῶν καὶ Νέστος.

18. P. Collart, *Philippes*, 297 ('Αλιουτάβες), 298 (Παῖbes, Παιβίλας, Ζιραίbes, Ζιπαίβης). *SEG* XXX 590, 596 (Παιίθης). Γιὰ τὸ οὐνοματοπειαῖς βλ. καὶ L. Robert, *Les inscriptions grecques de Bulgarie*, *RPh* 33, 1959, 229, σημ. 5 (= *OMSV* 259). Εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν Αὐγυπτίο καὶ τὸ οὐνοματοπειαῖς Παιβῖ: *SEG* XL 1585.

19. *IG Bulg* II 751 a (περιοχὴ μεταξὺ Νικοπόλεως πρὸς Τστρωφ καὶ Μαρκιανοπόλεως). Ἀπὸ τὴν ἵδια περιοχὴ εἶναι γνωστὸ καὶ τὸ οὐνοματοπειαῖς (αὐτ. ἀρ. 754).

20. *IOSPE* II 136 (Παντικάπαιον). *SEG* XXXVII 652 (Κιψέριος Βόσπορος). *SEG* XXIV 998, 1011, 1012; *XL* 594 ('Οδησσός'). *IG Bulg* I 374 ('Αγχιαλος), 402 ('Απολλωνία'). *IG Bulg* II 830, 846 (Μαρκιανόπολις). *IG Bulg* III 1, 1090, 1218, 1404, 1529 (περιοχὴ Φιλιπποπόλεως). *IG Bulg* III 2, 1598, 1599, 1670, 1690, 1703 (Αὐγούστα Τραϊανή καὶ ἡ περιοχὴ τῆς). 1806, 1832 (περιοχὴ Αδριανούπολεως).

21. *IG Bulg* III, 1, 1341 (Ταταζια Ἐπτέλου Βουρδαπηνὸς περιοχὴ Φιλιπποπόλεως). *IG*

ταξύ ἄλλων και "σκιερή τοποθεσία". Σκιάς ὀνομαζόταν ὅτι προκαλοῦσε σκιά, ὅπως ἡ κληματαριά, ἔνα θολωτὸ στέγασμα ἢ ἔνα θολωτὸ οἰκοδόμημα, ὅπως ἡ Θόλος (πρυτανεῖον) στὴν Ἀθήνα²² ἢ τὸ οἶκημα στὸ ὅποιο συνεδρίαζε ἡ Ἀπέλλα στὴν Σπάρτη.²³ Στὴν λατρεία τοῦ Διονύσου οἱ Σκιάδες, στέγαστρα κληματαριᾶς, ἀντικαθιστοῦσαν τὰ σπήλαια (ἄντρα), ἐντὸς τῶν ὅποιων ἢ δίπλα στὰ ὅποια γίνονταν οἱ γιορτὲς τοῦ Διονύσου, ὅπου δὲν ὑπῆρχαν σπήλαια.²⁴ Ἀν ὁ Ἀπόλλων Σκιαστὴς στὴν Σπάρτη²⁵ συνδεόταν μὲ τὴν γιορτὴ τῶν Καρνείων, στὴν ὅποια ἀναπαρίσταναν στρατιωτικὲς σκηνὲς,²⁶ δὲν εἶναι βέβαιο. Ἡ θεὰ Ἀρτεμις φέρει προσδιορισμοὺς, οἱ ὅποιοι παράγονται ἀπὸ τοπωνύμια. Ἀπὸ τὶς Φερές τῆς Θεσσαλίας εἶναι γνωστὴ μία ἀφέρωση, στὴν ὅποια ἡ θεὰ προσδιορίζεται ὡς "Ἀρτεμις ἡ ἐν Σκιᾷ".²⁷ Στὴν Ἀρκαδία ὑπῆρχε ἔνας τόπος σὲ ἀπόσταση 13 σταδίων ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολη, ὃ ὅποιος ὀνομαζόταν "Σκιάς", τὸ ἐθνικὸ "Σκιάτης", καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε ἵερὸ τῆς Ἀρτέμιδος Σκιάτιδος. Στὴν Εὐβοια ὑπῆρχε ἔνα πολίχνιον "Σκιά", τὸ ἐθνικὸ "Σκιεὺς".²⁸ Ἐπειδὴ τὸ ἐθνικὸ Σκιαζερηνὸς παράγεται ἀπὸ τοπωνύμιο, τὸ πρῶτο συνθετικὸ, Σκια-, πρέπει νὰ ἔριμηνεθεὶ κατ' ἀναλογία πρὸς τὰ τοπωνύμια ποὺ ἀναφέρθηκαν καὶ δχι πρὸς τὰ θολωτὰ στέγαστρα. Ἀποδίδει δηλαδὴ ἔναν τόπο μὲ τὰ ἀνάλογα φυσικὰ χαρακτηριστικὰ.

Bulg III 2, 1811 (Σουντους Γενικέλου Γενπασηνὸς περιοχὴ Ἀδριανουπόλεως). *IG Bulg IV* 2230 (Βείθυς Πυρούλου Σηκινηνὸς περιοχὴ Πανταλίας).

22. Ἡσύχ. λ. Σκιάς· ἡ ἀναδενδράς· καὶ σκηνὴ ὀρφωμένη· καὶ τὸ θολῶδες σκιάδ(ε)ιον, ἐν ᾧ ὁ Διόνυσος κάθηται· καὶ τὸ πρωτανεῖον· καὶ κλάδοι εὑμεγέθεις σκιάδες λέγονται. Σουνδ. λ. Σκιάς· ἀναδενδράς· σημαίνει δὲ καὶ τὴν παρὰ Ἀθηναίοις λεγομένην θόλον. Προβλ. B. D. Meritt/J. S. Traill, *The Athenian Agora*, Vol. XV: Inscriptions. The Athenians Councilors, Princeton 1974, ἀρ. 284, 287, 311, 312: Στοὺς καταλόγους τῶν πρωτάνεων μετὰ τὸ 86 π.Χ. ἐμφανίζεται μεταξὺ τῶν τίτλων τῶν ἀεισίτων ὁ "λειτουργὸς ἐπὶ τὴν Σκιάδα/ἐπὶ Σκιάδος".

23. Πανσ. 3, 12, 10.

24. Βλ. γιὰ τὰ σπήλαια καὶ τὶς σκιάδες στὴν λατρεία τοῦ Διονύσου R. Merkelbach, *Die Hirten des Dionysos. Die Dionysos-Mysterien der römischen Kaiserzeit und der bukolische Roman des Longus*, Stuttgart 1988, 63 κέ., 67.

25. Λυκόφρων, Ἀλεξάνδρα, 562: ὁ Σκιαστὴς Ὁρχιεὺς Τελφούσιος. Σχόλ. στ. 562: Σκιαστὶς καὶ Ὁρχιεὺς ὁ Ἀπόλλων παρὰ Λάκωσι Τελφούσιος δὲ παρὰ Βοιωτοῖς.

26. Höfer, *Skiastes (Σκιαστὴς)*, Roscher-Lexikon der griechischen und römischen Mythologie IV (1909-1915) 993.

27. *IG IX* 2, 417: Κυθερία ἀνέθεικε Τάρταμιδι τῇ ἐν Σκιᾳ δῶρον.

28. Πανσ. 8, 35, 5: τοιοὶ δὲ ἀπὸ Μεγάλης πόλεως ἀπωτέρῳ σταδίοις καὶ δέκα Σκιάς τε καλούμενον χιωρίον καὶ Ἀρτέμιδος Σκιάτιδος ἐρείπια ἐστιν ἵεροῦ· ποιῆσαι δὲ αὐτὸ ἐλέγετο Ἀριστόδημος ὁ τυραννήσας. Στέφ. Βυζ. λ. Σκιάς· χώρα Ἀρκαδίας· καὶ Σκιάτης τὸ ἐθνικόν, ὡς Λειψάς Λειψάτης· ἐστι δὲ καὶ Σκιά πολίχνιον Εὐβοίας, οὗ τὸ ἐθνικὸν Σκιεύς. Βλ. καὶ Geyer, *Σκιάς*, *RE* III A 1 (1927) 518.

Ἡ ἐρμηνεία τοῦ δεύτερου συνθετικοῦ, -ζερηνός, εἶναι δύσκολη. Γιὰ τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θράκη παραδίδονται ὁρισμένες λέξεις, οἱ ὄποιες δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι παρόμοιες, γι' αὐτὸ καὶ ἔχουν θεωρηθεῖ συγγενικές.²⁹ Στὸν Θεόπομπο ἀποδίδεται ἡ μαρτυρία γιὰ τὴν ὑπαρξη πόλης τῆς Θράκης μὲ τὸ ὄνομα "Ζειρηνία", τὸ ἑθνικὸ "Ζειρηνιάτης".³⁰ Ἡ πόλις αὐτὴ δὲν ταυτίζεται. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἡ διατύπωση "πόλις Θράκης" εἶναι ἀσαφής γεωγραφικὸς προσδιοισμὸς, διότι ἀκόμη καὶ στὸν 4 αἰ. π.Χ. οἱ Ἀθηναῖοι προσδιόριζαν γεωγραφικὰ τὸ βόρειο Αἰγαίο ὡς Θράκη. Ἐπίσης τὸ ἑθνικὸ ὄνομα δείχνει, μάλιστα καθὼς παραδίδεται ἀπὸ τὴν Κλασικὴ Ἐποχὴ, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ Ἑλληνικὴ πόλη. Ἡδη ἔχει ἐπισημανθεῖ, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς πόλης, Ζειρηνία, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενο ἑθνικὸ ὄνομα, Ζειρηνιάτης, εἶναι μορφολογικὰ Ἑλληνικὰ ὄνόματα.³¹ Στὸν Θεόπομπο ἀποδίδεται ἐπίσης τὸ ὄνομα ἔθνους τῆς Θράκης, "Ζηράνιοι", οἱ ὄποιοι κατοικοῦσαν σὲ μία περιοχὴ, ἥ ὄποια ὄνομαζόταν κατὰ τὸν "Ἐφερο" "Ζηρανία".³² Τέλος μία γλῶσσα τοῦ Ἡσυχίου ἀποδίδει τὸ προστριγούμενὸ "Ζειρήν(η)"³³ στὴν λατρεία τῆς Ἀφροδίτης στὴν Μακεδονία.³⁴ Ἐχει διατυπωθεῖ ἡ ἀποψη ὅτι τὸ προστριγούμενὸ "Ζειρήν(η)" δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτίσθει λόγω τῆς μορφολογίας του μὲ τὸ προστριγούμενὸ "Ζηρύνθιος",³⁵ ἀλλὰ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ συσχετισθῇ μὲ τὸ ὄνομα τῆς πόλης Ζειρηνία, ἃν καὶ ἡ ἐτυμολογία εἶναι ἀσαφής.³⁶ Σ' αὐτὴν τὴν ὄμαδα λέξεων πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ τοπωνύμιο "Ζερεία", τὸ ὄποιο εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους τῆς Ἀθήνας τοῦ 5ου αἰ. Τὸ τοπωνύμιο αὐτὸ δὲν ταυτίζεται.³⁷

29. Βλ. π.χ. K. J. Beloch, *Griechische Geschichte I'2*, Berlin/Leipzig 1926, 53.

30. Στέφ. Βιζ. λ. Ζειρηνία· πόλις Θράκης, Θεόπομπος Φιλιππικῶν γ' (FGrHist 115, ἀπ. 44). τὸ ἑθνικὸν Ζειρηνιάτης, ὡς Κυδωνιάτης.

31. Ὅτι τὸ ὄνομα Ζειρηνία εἶναι μορφολογικὰ Ἑλληνικὸ ὄνομα, ἔχει ύποστηθεὶ ὁ J. N. Kalléris, *Les anciens Macédoniens. Étude linguistique et historique*, I, Athènes 1954, 180.

32. Στέφ. Βιζ. λ. Ζειράνιοι ἔθνος Θράκης, Θεόπομπος εἰκοστῷ πέμπτῳ (FGrHist 115, ἀπ. 214) καὶ Ζηρανία ἐπὶ τῆς χώρας. Ἐφερος εἰκοστῷ ἑβδόμῳ (FGrHist 70, ἀπ. 88).

33. Γιὰ τὴν ἀνάγνωση "Ζειρήν(η)" ή "Ζειρήν" βλ. J. N. Kalléris, *Les anciens Madédoniens* I, 180, σημ. 3.

34. Ἡσιάχ. λ. Ζειρήν(η) · Αιφροδίτη ἐν Μακεδονίᾳ.

35. J. N. Kalléris, *Les anciens Madédoniens II*, Athènes 1976, 541: Ἀποσινδέει τὰ δύο ἐπίθετα τῆς Ἀφροδίτης "Ζειρήν(η)" καὶ "Ζηρυνθία".

36. Βλ. J. N. Kalléris, *Les anciens Madédoniens I*, 179-180: Ἐρμηνεύει τὸ ἐπίθετο Ζειρήνη ἢ Ζειρήν ὡς συγγενικὸ μὲ τὶς λέξεις ζειρά, σειρή, σειρήν, Σειρήν. Ἐπίσης ἐρμηνεύει τὸ γράμμα Ζ σὲ νομίσματα τῆς Οὐρανούπολης ὡς "Ζειρήν" = Σειρήν (180, σημ. 5). Θεωρεῖ ὅτι ἡ Ζειρηνία ἦταν πιθανὸν ἴδρυση τοῦ Φιλίππου Β' ἢ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου σὲ θραυσικὸ ἔδιαιφος. ἥ ὄποια ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτη "Ζειρήν(η)", τὴν λατρεία τῆς

Μία ἄλλη όμιάδα λέξεων είναι "Ζήρυνθον", "Ζηρύνθιος", "Ζηρυνθία", οι όποιες είναι ἐπίσης μιօρφοι λογικά ἐλληνικές λέξεις. Ἀπό τὴν γραμματεία τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς είναι γνωστό τὸ "Ζήρυνθον ἄντρον" τῆς Ἐκάτης στὴν Θράκη.³⁸ Ο Λιβίος πληροφορεῖ γιὰ τὴν ὑπαρξῆ ἐνὸς ἵεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στὰ ἄκρα τῆς ὑπαίθρου χώρας τῆς Αἴνου. Τὸ ἵερο ἀντὸ τὸ ἀποκαλοῦσαν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς "Zerynthium templum".³⁹ Στὴν λεξικογραφικὴ παράδοση ἀναφέρεται τὸ προσηγορικὸ "Ζηρυνθία" γιὰ τὴν Ἀφροδίτη, καθὼς καὶ ἡ ὑπαρξῆ στὴν Σαμοθράκη ἐνὸς ἄντρου, τὸ ὅποιο δονομαζόταν "Ζηρύνθιον" ἢ "Ζήρινθον" καὶ στὸ ὅποιο συνηθίζοταν ἡ θυσία κυνῶν. Δὲν ἀναφέρεται ὁ τόπος λατρείας τῆς Ἀφροδίτης Ζηρυνθίας. Ἐπίσης τὸ ἄντρο αὐτὸ τῆς Σαμοθράκης δεν συνδέεται μὲ τὴν λατρεία τῆς Ἀφροδίτης.⁴⁰ Ἐκτὸς αὐτῶν παραδίδεται τὸ ὄνομα "Ζηρύνθιος" ὡς ὄνομα πόλης καὶ ἄντρου τῆς Ἐκάτης στὴν Θράκη καὶ τὸ ἐθνικὸ "Ζηρύνθιος".⁴¹ Υπάρχει μία σύγχυση στὴν παράδοση αὐτῶν τῶν λέξεων. Ἐπίσης ἐκτὸς ἀπὸ τὶς περιπτώσεις τοῦ ἵεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στὴν χώρα τῆς Αἴνου καὶ τοῦ σπηλαίου στὴν Σαμοθράκη, οἱ ἄλλες ἀναφορές δὲν συνοδεύονται ἀπὸ συγκεκριμένο τοπικὸ προσδιορισμό. Ωστόσο οἱ συγκεκριμένοι τοπικοὶ προσδιορισμοὶ δείχνουν ὅτι οἱ ἀναφορές στὴν Θράκη περιορίζονται στὴν περιοχὴ νοτίως τῆς Ροδόπης καὶ δυτικά τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου.

Ἐπειδὴ οἱ ἀνωτέρω λέξεις ἔχουν διαφορετικὴ μιօρφοι λογία καὶ ἡ ἐτυμολογία τους είναι ἄγνωστη, δύσκολα ἀποδεικνύεται ἡ ταυτοσημία τους. Γιὰ τὸν ἕδιο λόγο είναι παρακινδυνευμένο νὰ θεωρηθοῦν συγγενικὰ μὲ τὶς ἀνωτέρω λέξεις

ὅποιας μετέφεραν οἱ ἄποικοι ἀπὸ τὴν Μακεδονία.

37. B. D. Meritt/H. T. Wade-Gery/M. F. McGregor, *The Athenian Tribute Lists I*, Cambridge, Mass. 1939, 488: Τὸ ὄνομα Ζερεία μπορεῖ νὰ γραφεῖ καὶ Ζηρεία ἢ Ζειρεία. Ἐπίσης ὁ Διιόδωρος (16, 52, 9) ἀναφέρει ὅτι δὲ Φίλιππος Β' κατέστρεψε στὴν Χαλκιδικὴ ἓνα φρούριο, τὸ ὄνομα τοῦ ὅποιου παραδίδεται στὰ χειρόγραφα μὲ διαφορετικὴ μιօρφή: Ζειρά, Ζειρα, Γειραν, Γείραν.

38. Λιν. Ἀλεξ. 77: Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς. Σχόλ. στ. 77: Ζήρυνθος ἄντρον Ἐκάτης ἐν Θράκῃ.

39. Liv. 38, 41, 4: Eo die ad Hebrum flumen per ventum est. Inde Ainiorum fines praeter Apollinis Zerynthium quem vocant incolae templum superant.

40. Σουῦδ. λ. Ζηρυνθία· ἡ Ἀφροδίτη, καὶ Ζηρύνθιον, καὶ Ζήρινθον ἄντρον, ἐν ᾧ τοὺς κύνας ἔθυον. Αἵτ. λ. Σαμοθράκη· ἦν δὲ ἐκεῖσε καὶ τὰ τῶν Κορινθάντων μυστήρια καὶ τὰ τῆς Ἐκάτης καὶ τὸ Ζήρινθον ἄντρον, ἥ κύνας ἔθυον. Ἐτιμ. Μ. λ. Ζηρυνθία· Ἀφροδίτη ἐν Θράκῃ. Ζήρυνθον γάρ ἄντρον ἐν Θράκῃ. Οὐ γάρ μόνον Ἀφροδίτης ἐστιν Θράκη, ἀλλὰ καὶ Ἀφροδίτης. Λυσάφρων.

41. Στέφρ. Βυζ. λ. Ζήρυνθος· πόλις καὶ ἄντρον Ἐκάτης ἐν Θράκῃ. Λυσάφρων "Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς [θεᾶς]". ὁ πολίτης Ζηρύνθιος καὶ Ζηρυνθίας.

τὰ προσωνύμια τοῦ Ἀπόλλωνος "Ζερδηνὸς" ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Αὐγούστης Τραϊανῆς⁴² καὶ "Δηρηνὸς" ἀπὸ τὰ Ἀβδηρα.⁴³

Τὸ δεύτερο συνθετικὸ τοῦ ἑθνικοῦ ὄνοματος Σκιαζερηνὸς προϋποθέτει ἔνα ἀντίστοιχο τοπωνύμιο, ἡ μιρφή τοῦ ὅποιου δὲν παραδίδεται. Εἶναι ώστόσο σαφές, διτὶ τὸ ἑθνωνύμιο Σκιαζερηνὸς ἐντάσσεται ὁμαλὰ στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο. Τὸ πρῶτο συνθετικὸ εἶναι ἐλληνικὴ λέξη. Τὸ δεύτερο συνθετικὸ προσεγγίζει μία οἰκεία γιὰ τὸν χῶρο τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης βιορέιως τοῦ Αἰγαίου ὄνοματολογία. Τὰ ἐπίθετα μὲ τὴν κατάληξη -ηνὸς παράγονται ἀπὸ ὄνοματα τόπων καὶ ἔχουν διπλὴ σημασία καὶ χρήση. Ἀφενὸς εἶναι ἑθνωνύμια καὶ δηλώνουν τοὺς κατοίκους τῶν ἀντίστοιχων κωμῶν καὶ ἀφετέρου εἶναι χαρακτηριστικὰ ἐπίθετα τοπικῶν θεοτήτων. Τέτοια ἑθνωνύμια καὶ προσωνύμια θεοτήτων μαρτυροῦνται πάρα πολὺ συχνὰ στὴν Θράκη βιορέιως τῆς Ροδόπης⁴⁴ καὶ στὴν Μ. Ασία,⁴⁵ σὲ περιοχές δηλαδὴ στὶς ὅποιες ἡ ἴστορικὴ μιρφὴ κατοίκησης καὶ δργάνωσης τῆς ζωῆς ήταν ἡ κώμη καὶ ὅχι ἡ πόλις. Ἀντίθετα τὰ ἐλληνικὰ ἑθνωνύμια καὶ προσωνύμια θεῶν σὲ -ηνὸς εἶναι συγκριτικὰ λίγα.⁴⁶

Στὴν περιοχὴ τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου ἐμφανίζονται ἑθνικὰ ὄνοματα σὲ -ηνὸς, παραγόμενα ἀπὸ τοπωνύμια κωμῶν, κατὰ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Ἡ πλειοψηφία αὐτῶν ἀνήκει στὴν χώρα

42. *IGBulg* III 2, 1742.

43. Ἡ ἐπίκληση "[Δη]ρηνὸν Ἀπόλλωνα" στὴν ἀρχὴ τοῦ δειντέρου παιᾶνα τοῦ Πινδάρου γιὰ τοὺς Ἀβδηρίτες βεβιάνεται ἀπὸ τὸ χωρίο Λυκ. Ἀλεξ. 440: αὐτοκτόνοις σφαγαῖς Δηραίνου κύνες. Σχόλ. στ. 440: αὐτοκτόνοις Δήραινος τόπος οὗτος καλούμενος ἐν Ἀβδήραις, ἔνθα Δηραίνου | Ἀπόλλωνος | ίερόν ἐστιν, οὐ μνημονεύει Πίνδαρος ἐν Παιᾶσι. Δηραίνου οὖν κύνες οἶον | Ἀπόλλωνος θρέψιματα | τουτέστιν οἱ μάντεις.

44. Παραδείγματος χάριν: *IGBulg* III 1, 1338 (περιοχὴ Φιλιπποπόλεως· Νύμφαι Βουρδαπηναί), 1445 (περιοχὴ Φιλιπποπόλεως· κωμῆται Πιλινζηνοί). *IGBulg* III 2, 1742 (περιοχὴ Αὐγούστης Τραϊανῆς· Ἀπόλλων Ζερδηνός), 1804 (περιοχὴ Ἀδριανουπόλεως· Ἀπόλλων Σταρασκηνός). *IGBulg* IV 1930 (Σερδικὴ· Ἀπόλλων Ζελαηνός). *SEG* XXX 720 (Σερδικὴ· Ἀσκληπιὸς Κιλαδηνός), 2117 (Πανταλία· Ἡρα Βναιπαρηνή), 2216 (περιοχὴ Πανταλίας· Βολβαριοῦνοι κωμῆται).

45. Παραδείγματος χάριν: Βιθυνία: *IGSK* Bd. 39: Die Inschriften von Prusa ad Olympum, Teil I, hrsg. von Th. Corsten, Bonn 1991, ἀρ. 22, στ. 8-9 (ἡ Δαγουστηνῶν χώρα), ἀρ. 40 (Ἀπόλλων Λιβοτηνός). *IGSK* Bd 10, 1. Nikaia. Teil II 1, hrsg. von S. Sahin, Bonn 1981, ἀρ. 1030 (Ἀπόλλων Ἀκρεληνός), ἀρ. 1110 (Ζεὺς Διμενηνός), ἀρ. 1201 (κώμη Ὄκαηνῶν). Λυδία: *SEG* XXVIII 902, στ. 6-7 (Ἀπόλλων Τιλληνῶν καὶ | Λαναδηνῶν καὶ Ποζηνῶν). *SEG* XXXIV 1214 (θεοὶ Περενόνοι). *SEG* XXXVIII 1311 B (λατύποι Κουρναιτηνοί). *SEG* XL 1187 (κηπουροὶ Στευηνῶν), 1190 (Κταηνῶν κώμη), 1226 (Ζεὺς Ἀβοζηνός).

46. Ὁπως: *IGSK* Bd. 32: Die Inschriften von Apameia (Bithynien) und Pylai, hrsg. von Th. Corsten, Bonn 1987, ἀρ. 5, στ. 2-6: Ἐπηκόω θεῷ | Ἀσκληπιῷ | Επιδαυρίῳ | Περγαμηνῷ |

τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας τῶν Φιλίππων.⁴⁷

Ἐκτὸς τῆς χώρας τῶν Φιλίππων βρισκόταν ἡ "κώμη Ὄλδηνῶν", ἡ ὥποια ταυτίζεται λόγω τοῦ τόπου εὑρεσης τῆς ἐπιγραφῆς, μὲ τὸν Νέο Σκοπὸ τοῦ Νομοῦ Σερρῶν.⁴⁸ Σπάνια εἶναι ἐπίσης ἀνάλογα εύρηματα ἀπὸ τὴν περιοχὴν ανατολικὰ τοῦ Νέστου.⁴⁹

Ἀπὸ τὸν Φιλίππους εἶναι γνωστὰ ἀρκετὰ ἔθνικὰ ὄνόματα, τὰ ὥποια παράγονται ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα ὄνόματα καμῶν, οἱ ὥποιες ἀνήκαν στὴν χώρα τῶν Φιλίππων.⁵⁰ Δέν σχηματίζονται ὅλα τὰ ὄνόματα μὲ τὴν κατάληξη -ηνός. Τὸ πρωτόμοτερο παραδειγμα εἶναι τὸ ἔθνικό "Πολγηνός", τὸ δόποιο μαρτυρεῖται σὲ ἐπιτάφια ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν Φιλίππους.⁵¹ Ἡ F. Papazoglou ἔχει δώσει μία συνολικὴ εἰκόνα τῶν θέσεων τῶν καμῶν ἐντὸς τῆς χώρας τῶν Φιλίππων, οἱ ὥποιες ταυτίζονται λόγῳ τοῦ τόπου εὑρεσης τῶν ἐπιγραφῶν μὲ θέσεις τῶν σύγχρονων νομῶν Καβάλας καὶ Δράμας.⁵² Στὴν περιοχὴν τῆς Δράμας ἔχουν βρεθεῖ ἐπιγραφές οἱ ὥποιες διασώζουν τὰ ἔξης ἔθνωνύμια, τὰ ὥποια προούποθέτουν ἰσάριθμα ὄνόματα καμῶν: Ἰολλίτης (Κουδούνια).⁵³ Προυπτοσουρηνός (Χωριστὴ).⁵⁴ Scaponerus (Προσωτσάνη).⁵⁵ vicani Sc..., Nicaenses, Coreni, Zcambu

διώρυγα κατοικοῦντι. SEG XXVII 373 (Ιστρία: Ἀσκληπιός Περγαμηνός). Πρβλ. τὰ ἔθνικὰ ὄνόματα Ἀβυδηνός, Λαμψακηνός, Κυζικηνός, Ἀμισηνός, Περγαμηνός, Θυατειρηνός.

47. Ὁ P. Pilhofer, Philippi, I: *Die erste christliche Gemeinde Europas* (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 87), Tübingen 1995, 52 κέ., 66 κέ. προσφέρει μία πολὺ καλὴ ἐνημέρωση γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ὁρίων τῆς χώρας τῶν Φιλίππων, διότι ἔξετάζει ὅλες τὶς διατυπωθεῖσες ἀπόψεις (P. Perdrizet, P. Collart, Δ. Λαζαρίδης, F. Papazoglou) καὶ συνοψίζει τὰ συμπεράσματα.

48. Γ. Μπακαλάκης, Ἀρχαῖα εὐρήματα ἐκ Νέου Σκοποῦ (Σερρῶν), AE 17, 1936, Χρον., 17-19, ἀρ. 10. F. Papazoglou, *Les villes de Macédoine à l'époque romaine* (BCH Suppl. XVI), Paris 1988, 384. M.B. Hatzopoulos, *Macedonian Institutions under the Kings*, I. A. Historical and Epigraphic Study (Μελετήματα 22), Athens 1996, 70, 215.

49. Βλ. π.χ. ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Κομοτηνῆς τὴν ἀφιέρωση "Διὶ Παισουληνῷ" (ό ἀναθέτης ὄνομάζεται Τήρης Πρόκλου): Γ. Μπακαλάκης, Θρακικὰ εὐχαριστήρια εἰς τὸν Δία. Θρακικά 6, 1935, 316 (= Οίνος Ἰσμαρικός. Τιμητικός τόμος Γ. Μπακαλάκη, Α΄, Θεσσαλονίκη 1990, 33).

50. Βλ. γιὰ τὶς κώμες στὴν χώρα τῶν Φιλίππων P. Collart, *Philippes*, 286 κέ.

51. SEG XXXIV 665 (43-42 π.Χ.): Δριωξίγης | Πηβουσκένθου Πολγηνό[ς].

52. F. Papazoglou, *Villes de Macédoine*, 411.

53. P. Perdrizet, *Inscriptions de Philippes. Les Rosalies*, BCH 24, 1900, 317.

54. A. Salač, *Inscriptions de Pangée, de la région Drama-Cavalla et de Philippes*, BCH 47, 1923, 75 κέ., ἀρ. 34.

55. CIL III 1, 707.

... (Κοκκινόγεια).⁵⁶

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὰ Κοκκινόγεια εἶναι μία κοινὴ ἀφιέρωση τεσσάρων κωμῶν στὴν Deana Minervia. Οἱ στίχοι 2-3 ἔχουν ὡς ἔξῆς: *vicani Sc[...] I Nicaenses et Coreni et Zcambu [... tectum ae]llis* αἰτλ. Ἐπειδὴ τὰ ὄνόματα τῶν κωμητῶν συνδέονται μὲ τὸν σύνδεσμον ετ , εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ σύνδεσμος αὐτὸς πρέπει νὰ προστεθεῖ στὸ τέλος τοῦ στ. 2 μετὰ τὸ ἐθνωνύμιο *Sc-*, ὥστε νὰ συνδέει τὰ δύο ἐθνωνύμια *Sc-* καὶ *Nicaenses*. Ἡ συμπλήρωση τοῦ ἐθνικοῦ ὄνόματος *Sc-* μόνον ὑποθετικὸ χαρακτῆρα εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχει. Ἐχουν ἡδη προταθεῖ γιὰ τὴν συμπλήρωση αὐτὴν τὰ ἐθνικὰ *Scaponeus* καὶ *Σκιμβέρτιοι*.⁵⁷ Ωστόσο δὲν ἀποκλείονται καὶ ἄλλες συμπληρώσεις. Μολονότι τὸ μῆκος τῶν στίχων δὲν εἶναι γνωστὸ, πρέπει νὰ ὑπάρχει κενὸ ἀρκετῶν γραμμάτων στὴν δεξιὰ πλευρὰ.⁵⁸ Ὁ στίχος 3 ἀριθμεῖ μαζὶ μὲ τὴν πολὺ πιθανὴ συμπλήρωση 33 γράμματα, ἐνῶ ὁ στ. 2, 24 γράμματα, παρουσιάζουν δηλαδή μία διαφορὰ 9 γραμμάτων. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ ἐπιτρέπει μία *exempli gratia* συμπλήρωση τοῦ ἐλλιπῶς σωζομένου ὄνόματος *Sc-* ὡς ἔξῆς: *Sc[i]azereni et]*. Μὲ τὴν συμπλήρωση αὐτὴ ὁ στ. 2 ἀριθμεῖ 34 γράμματα.

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὴν προτεινόμενη συμπλήρωση στὴν ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὰ Κοκκινόγεια, ἡ ἀφιέρωση αὐτοῦ τοῦ Σκιαζεροῦ στὸν Ποσειδώνα προέρχεται πολὺ πιθανὸν ἀπὸ τὸ τιμῆια τῆς χώρας τῶν Φιλίππων, τὸ ὄποιο σήμερα περιλαμβάνεται στὸν Νομὸ Δράμας. Ἀφενὸς ἡ ἐπιγραφὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Δράμας καὶ ἀφετέρου εἶναι γνωστὰ ἀπὸ ἀρκετές σύγχρονες θέσεις τοῦ Νομοῦ Δράμας ὄνόματα κωμητῶν, οἱ δόποιοι κατοικοῦσαν ἐντὸς τῆς χώρας τῶν Φιλίππων. Ἱσως ἡ ἀφιέρωση ἔγινε σὲ ἓνα τοπικὸ ίερὸ τοῦ Ποσειδῶνα, ἢν καὶ μαρτυρεῖται ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ στοὺς Φιλίππους.⁵⁹

Πανεπιστήμιο Θεοσαλονίκης

X. Βεληγιάννη

56. A. Salač, *BCH*47, 1923, 64 κέ., ἀρ. 24.

57. A. Salač, *BCH*47, 1923, 65 (*Scaporenus*). J. Roger, L'enceinte basse de Philippe, *BCH*62, 1938, 40 (Σκιμβέρτιοι).

58. A. Salač, *BCH*47, 1923, 65.

59. P. Ducrey, Des dieux et des sanctuaires à Philippe de Macédoine, στὸ: Comtes et inventaires dans la cité grecque. Actes du colloque international d'épigraphie tenu à Neuchâtel du 23 au 26 Septembre 1986 en l'honneur de J. Tréheux (ed. D. Knoepfler), Neuchâtel/Genève 1988, 207 II, στ. 9: Ποσειδῶνος]. P. Lemerle, Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Grèce en 1938, *BCH*62, 1938, 476: *Neptuno deo et sacris Dioscuris* (ὅ ἔνας ἀπὸ τοὺς δύο ἀναθέτες ἦταν ναύτης).

ZUSAMMENFASSUNG

Die Weihung eines Thrakers an Poseidon in Ost-Makedonien

Im Museum von Drama (Ostmakedonien) wird ein seit 1917 bekanntes Weihrelief für Poseidon aufbewahrt, auf dem unter dem Bild des griechischen Meeresgottes (er steht neben dem Bug eines Schiffes, mit der linken Hand stützt er sich auf den Dreizack, in der rechten hält er einen Delphin; s. Abb. 1), folgende Inschrift seines thrakischen Dediikanen eingemeisselt ist:

Κυρίῳ Ποσειδῶνι Μεστυπαίβης
Αὐλούντεος Σκιαζερηνός εὐ-
χὴν ἀνέθηκεν

In seiner diesbezüglichen Mitteilung (*Arch. Deltion* II, 1917, 11) hat sich G. Oikonomou auf eine kurze Beschreibung des Reliefs beschränkt und von der Inschrift nur beiläufig die Anredeform der Weihung ("Κυρίῳ Ποσειδῶνι") erwähnt. Der übrige (und gewiss interessantere) Teil der Inschrift wird zum ersten Mal im vorliegenden Beitrag veröffentlicht.

Nach der Buchstabenform kann die Inschrift in die zweite Hälfte des 1. bzw. die erste Hälfte des 2. Jhs n.Chr. datiert werden. Durch seinen Namen erweist sich der Dediikan vollends als Thraker. Der Eigenname (Μεστυπαίβης) kommt selten, das Patronymikon (Αὐλούντεος) dagegen ziemlich häufig vor. Für den in der Inschrift angegebenen Herkunftsor gibt es keinen anderen Beleg. Eine Kome der Sciazereni liesse sich vielleicht in einer von A. Salac (*BCH* 47, 1923, 64 ff., Nr. 24) veröffentlichten (fragmentarisch erhaltenen) Inschrift aus dem Gebiet von Drama vermuten (am Ende der zweiten Zeile könnte man statt dem von Salac angenommenen Ethnikon Scaporeni die Ergänzung Sc[iazarenij] vorschlagen). Es spricht einiges dafür, daß die besagte Kome sich in dem Territorium von Philippi befand.

Die Weihung eines Thrakers an den griechischen Meeresgott Poseidon im makedonischen Binnenland ist zweifellos ein kulturgeschichtlich

interessantes Zeugnis. Ihr Motiv lässt sich nicht ermitteln (die rettende Einwirkung des Gottes bei einer Seereise des Dedikanten wäre das nächstliegende), ihr Aussagewert lässt sich aber nicht bestreiten: Die Verwendung der griechischen Namensform (und Sprache) und insbesondere die Weihung an Poseidon selbst verrät deutlich die Annäherung an die griechische Kultur, für die es bekanntlich auch andere Beispiele gibt.



Χ. Βελιγιάννη Εικ. 1.